

i usada en el context freqüent i típic *caure de biaix*, mentre que en combinacions diverses i de naturalesa més abstracta i lliure, es diria *en biaix*: moure's, dibuixar, clavar estakes en *biaix*, etc.; efectivament «batallada ordenada *em biaix*» apareix també en el *5* *xtèn del Crestià d'Eiximenis (DAg)*. Veg. més exemples de Llull i d'altres medievals en *AlcM* (i en *Careta, Barbr.*, s. v. *sesgo*). Menys corrent en català és el verb *biaixar* —avui transitiu per 'tallar en biaix'—, car avui es diu molt més *esbiaixar*, però *DAg* va trobar «esguarts *biaxats*» 'mirades al soslayo' en un text dels Ss. xiv a xvi, i llegim en el *Curial* «e com se ferís, --- no entrà dret lo coltell, ans *biaxà* per la mamella esquerra e no li entrà en lo tou del cors» (III, 119).

En tot cas el substantiu *biaix* avui és d'ús general en tot el domini lingüístic, sense grans variants de forma ni de sentit.¹ Una de caràcter fonètic no gaire important, *bieix*, sembla tenir un ús molt limitat en algun punt de Mallorca i dels Pirineus nord-orientals.² Del català es va pendre el cast. *viaje* [sic, amb *v-*!], només usat com a terme d'arquitectes, i que el *DAut.* (1738) definia com «desvío de la línea recta, con que se falta al ángulo recto o al cuadrado en la figura»; com que no n'hi ha dades anteriors ni ha tingut més amplitud que aquest ús en una tècnica de caràcter tan poc popular és evident que es tracta d'un catalanisme.³ Bastant més antic deu ser el port. *viez*, avui d'ús general, car *ao vieis* 'de biaix' ja es troba en la *Cron. do Conde Dom Pedro*, d'Azurara (S. xv), i en *viais* o *en viaes* «ao través» apareix cinc cops en Mestre Giraldo (a. 1318) («queimem com ferro ao longo e *en viais*», *RL XIII*, 307).⁴ Segui com vulgui, és visible, per raons fonètiques, que el mot portuguès es prengué del francès en el S. xv, i de la llengua d'Oc,⁵ en el xiv, però no és autòcton.

En llengua d'Oc avui *biais* no és ni més ni menys vigorós que en català, però a l'Edat Mitjana crida l'atenció la seva gran freqüència i riquesa semàntica en els trobadors, entre els quals ja apareix en quantitat copiosa des de mitjan S. xii (Ventadorn, Peire Vidal, Raimbaut d'Aurenga, etc.). En francès l'aparició del mot és més tardana: no aconsegueixo datar-lo amb seguretat abans de mitjan S. xiv, en G. de Diguleville i en Oresme, car si bé també figura en tres *6* *fabiliaux*, que en rigor podrien ser del S. xiii, és possible així mateix que pertanyin tots ells al xiv (vegeu Tobler-L., i Godefroy, *Suppl.*). Així com així és segur que en el Nord de França és un mot més tardà que en el Migdia; i en efecte la vella expressió francesa sembla que era *beslif* (OBLIQUUS o OBLIQUARE, si bé amb canvi de prefix, tirant a pejoratiu); com Wartburg observa, el mot es presenta fins avui amb descabdellament més considerable en els parlars d'Oc, i amb més riquesa semàntica a l'Edat Mitjana, amb *7* *això* sembla segur que es propagà al francès des de la llengua d'Oc.

L'etimologia de *biaix* i els seus afins ha format des d'antic un gros ensepegall, que els romanistes s'han escarrassat per eliminar, amb molta insistència i amb *8*

ben poc èxit. Diez (*Wb.*, 51) volia partir d'un adjectiu *BIFAX* 'que mira en dues direccions', altrament només documentat en glosses isidorianes, i encara que la pèrdua de la -F- es pogués justificar per dissimilació, és una etimologia impossible fonèticament, com sigui que *BIFACEM* hauria donat català **biau* (o **be-vau*) i oc. **biatz* (cap raó per partir del nominatiu).

Així amb raó ho subratllava Ant. Thomas (*Essais de Phil. Fr.*, p. 256), i en lloc d'això vagament proposava un **BIANSIUS*, derivat de ANSA 'nansa'; però aquest no sols era impracticable semànticament, sinó que també topava amb la fonètica, perquè -ANSIUS hauria donat *-és* i no pas *-aix* en català, i les formes occitanes *biais* i *biaissar* proven igualment que l'ètimon, qualsevol que fos, havia de tenir -ss- doble o bé un grup de consonant més s. E. Bourciez (*Rev. de Phil. Fr.* xvi, 302; xviii, 68-9) va proposar un **BIFASIUS*, variant de *BIFARIUS* 'doble, de dos costats', que a part de xocar amb el mateix obstacle fonètic i de ser una forma d'existència ben poc versemblant,⁵ tampoc no convenç en l'aspecte semàntic (segons Bourciez perquè una ratlla obliqua va pels costats, a la dreta i a l'esquerra).

Però segurament al sùmmum de les idees increïbles no vàrem arribar-hi fins a l'etimologia de Brùch, que volia (*Neuphil. Mitteilungen* xx, 117-8) partir d'un gr. *ἐπιχάροισ* 'que es precipita', al qual hom ha atribuït també el sentit de 'transversal' o 'oblic': estranyament hauria estat llatinitzat en **BIGARSUS*, i d'ací oc. ant. *biais*; el menys que es pugui dir d'aquesta idea és que és impossible fonèticament (Gamillscheg) o inversemblant per artificiosa (M-Lübke) o, eufèmicament, dubtosa (Bloch), i seria incompreensible que la vagi apadrinar Wartburg⁶ si no fos perquè li serveix de suport per a la seva idea predilecta (però sense fonaments) de la considerable influència lingüística de les colònies gregues de la *Provincia Narbonensis*; de fet, que aquest mot, indocumentat en llatí, pogués donar l'oc. *biais*, el cat. *biaix* i congèneres, és una espècie que topa amb tota mena d'inversemblances fonètiques, lexicals i geogràfiques.⁷

En fi, l'etimologia de Holthausen (*ASNSL* cxiii, 36), Spitzer (*ZRPh.* xlv, 26 i n.)⁸ i Liljeholm (*Mél. Visig.*, 1925, 248, que no tinc a l'abast), que proposaren un **BIAXIUS*, derivat de *AXIS* 'eix', cosa que almenys té el mèrit de ser irreprotxable des del punt de vista fonètic,⁹ i fins diré que a primera vista té versemblança semàntica: Bails definí la cosa *aviajada* com la que s'aparta de la direcció de l'eix, i el valor pejoratiu és propi del prefix romànic *BI-* (del qual *BI-* és una variant), com ho exemplifica Spitzer oportunament amb casos com *à besloi* 'deslleialment', *beslif* 'oblic', *bescaire* 'biaix', *beslong*, *biscornu*, *bistourner*, *bescousse* (cat. *bescunçar*), *bestondre*, *bestordre*, *besjugier*, *bestencier*, cast. *bijoso*, *vislumbre*, *vislay*, etc. En un mot, **BIAXIUS* és l'ètimon certament més versemblant que es vagi proposar abans del meu llibre, i és natural que els tres etimòlegs hi vagin pensar (potser en part independentment), car recordo que per la meua banda també hi havia pensat abans de co-